

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์ 2) ศึกษาความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็น และ 3) ประเมินและนำเสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการกำหนดแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย

1.1 การศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการกลั่นแกล้งกันในสถานศึกษาและการใช้กิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งรังแก

1.2 การศึกษาสถานการณ์การกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในปัจจุบัน และแนวคิดต่อการพัฒนารูปแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา ด้วยการสัมภาษณ์ครูทัศนศิลป์

1.3 การศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็นด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

2.1 การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยนำข้อมูลพื้นฐานจากการวิจัยระยะที่ 1 มา

วิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นร่างแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

2.2 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ด้วยการจัดประชุมนำเสนอสู่ผู้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และผลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขร่างแนวทางการจัดกิจกรรม

2.3 นำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

สรุปผลการวิจัย

การสรุปการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสถานการณ์และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็น

ตอนที่ 3 ผลการประเมินและนำเสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสถานการณ์และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์

การวิเคราะห์ข้อมูลมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์ โดยผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ผลการวิเคราะห์สถานการณ์การกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์ และ 2) ผลการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.1) ผลการวิเคราะห์สถานการณ์การกลั่นแกล้งของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์

ผลการวิเคราะห์สถานการณ์การกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาจากการสัมภาษณ์ครูทัศนศิลป์สามารถสรุปได้ว่า สถานการณ์การกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่มีรูปแบบการกลั่นแกล้งทางสังคมด้วยการกีดกันออกจากกลุ่ม การทำร้ายร่างกายแต่ไม่ได้รับบาดเจ็บรุนแรง การพูดล้อเลียนเพื่อความขบขัน และมีการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์แล้วมาทะเลาะกันต่อที่โรงเรียน รวมถึงการสร้างกลุ่มแอนตี้เพื่อโจมตีกันทางไซเบอร์ ประเด็นในการกลั่นแกล้งส่วนใหญ่จะเป็นการล้อเลียนเพื่อความขบขันมีเนื้อหาเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตา เพศสภาพ หรือปมด้อยของผู้อื่น โดยเมื่อนักเรียนถูกกลั่นแกล้งส่วนใหญ่จะแจ้งครูหรือผู้ปกครอง นักเรียนบางส่วนจะเก็บตัว ซึมเศร้า และไม่อยากมาโรงเรียน บางส่วนจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวและรังแกเพื่อนกลับ ซึ่งนักเรียนที่กลั่นแกล้งผู้อื่นส่วนใหญ่จะต้องการเรียกร้องความสนใจ รู้สึกว่าตนเองไม่มีความสำคัญเนื่องจากปัญหาทางครอบครัว ส่วนนักเรียนที่ถูกกลั่นแกล้งส่วนใหญ่จะเป็นคนที่เก็บตัว ไม่กล้าแสดงออก กลุ่มเพศที่สาม และนักเรียนที่มีพัฒนาการช้า

1.2) ผลการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์

ผลการวิเคราะห์แนวคิดในการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาจากการสัมภาษณ์ครูทัศนศิลป์สามารถสรุปได้ว่า ครูทัศนศิลป์ไม่ได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะเจาะจงเพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจตนเองและรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น แต่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการให้ทำงานกลุ่ม เพื่อฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเนื้อหาสาระการเรียนรู้จะสอดแทรกเรื่องความสวยงามที่แตกต่างกันและการฝึกวิจารณ์ผลงานศิลปะ ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนการสอนควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถพูดคุยแสดงความคิดเห็น ตั้งคำถาม ฝึกปฏิบัติสร้างสรรค์งานศิลปะที่หลากหลาย และผู้เรียนมีส่วนร่วมกำหนดประเด็นตามที่สนใจทั้งการทำกิจกรรมเดี่ยวและกิจกรรมกลุ่ม ครูทัศนศิลป์เห็นว่ากิจกรรมศิลปะมีประโยชน์ต่อการป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียน เนื่องจากศิลปะมีรูปแบบที่หลากหลาย สามารถสอดแทรกเนื้อหาที่ช่วยเปิดมุมมองและแนวคิดใหม่ ๆ เห็นความแตกต่างของความสนใจของตนเองและผู้อื่น โดยปัญหาและอุปสรรคของการใช้กิจกรรมคือ ภาระงานของครูและเวลาเรียนที่น้อย ซึ่งครูจะต้องจัดกิจกรรมที่ดึงดูดใจ เห็นความสำคัญ of ประเด็นการกลั่นแกล้ง ต้องใส่ใจและรู้จักนักเรียนให้มากขึ้น ครูทัศนศิลป์จึงมีความเห็นว่า ครูทุกรายวิชาควรเห็นความสำคัญและร่วมมือกันป้องกันการกลั่นแกล้ง

ของนักเรียน และกิจกรรมศิลปะที่ป้องกันการกลั่นแกล้งจะต้องมีหลากหลายเพื่อให้นักเรียนได้ค้นหาศักยภาพและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็น

การวิเคราะห์ข้อมูลมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็น จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา ดังนี้

ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็นจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสามารถสรุปได้ว่าผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีมุมมองต่อการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนว่าเป็นปัญหาพฤติกรรมซึ่งมักจะเกิดการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวและการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดี โดยเด็กที่กลั่นแกล้งผู้อื่นจะแสดงพฤติกรรมเพื่อเรียกร้องความสนใจ ระบายความรู้สึก หรือเพื่อความสะใจ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า กิจกรรมศิลปะสามารถป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนได้ในมิติด้านอารมณ์ด้วยการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตนเองผ่านการสร้างงานศิลปะ พัฒนามิตินด้านจิตใจช่วยกล่อมเกลาจิตใจ และพัฒนามิตินด้านสังคมให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงผลกระทบของพฤติกรรมตนเองที่มีต่อผู้อื่น ซึ่งจุดมุ่งหมายสำคัญของกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งคือ การใช้คำถามปลายเปิดในกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนสะท้อนความรู้สึกเพื่อให้เข้าใจอารมณ์ของตนเอง รวมถึงการให้อิสระในการแสดงความคิดเห็น การวิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ และการยอมรับความเห็นผู้อื่น โดยเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของกิจกรรมให้คงตามหลักสูตรโดยนำไปบูรณาการหรือประยุกต์ใช้กับประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ โดยให้นักเรียนได้สะท้อนความคิด มุมมองของตนเอง และการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นว่า กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งต้องสร้างให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีการคิดของนักเรียน โดยเริ่มจากการที่ครูและผู้ปกครอง

จะต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีความหลากหลายและให้นักเรียนมีส่วนร่วม (Active Learning) ใช้คำถามปลายเปิด บูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่ครูกำหนดไว้ สร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ เปิดโอกาสให้นักเรียนทำงานร่วมกัน สะท้อนความคิด และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความนับถือและเจตคติที่ดีต่อตนเอง โดยครูต้องสังเกตนักเรียน เข้าใจความแตกต่าง หรือจุดเด่นที่แตกต่างกันของนักเรียนแต่ละคน เพื่อมอบหมายงานที่เหมาะสมกับนักเรียนให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ซึ่งสื่อและอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมสามารถใช้อุปกรณ์ศิลปะทั่วไปที่สอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรม สื่อประกอบการเรียนรู้ต้องท้าทายความคิด สนุก และเชื่อมโยงกับชีวิต โดยบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรมต้องเป็นบรรยากาศเชิงบวก เคารพความคิดเห็น และท้าทายความคิดของนักเรียน การประเมินผลการเรียนรู้ควรให้นักเรียนได้สะท้อนความคิดความรู้สึกในระหว่างการทำกิจกรรมและประเมินผลงานศิลปะของตนเอง โดยครูต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ (Rubrics) ที่มีความหลากหลาย ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ประเมินผลงานของเพื่อนร่วมชั้นเรียน กำหนดกติกาให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นโดยไม่ล้อเลียนผู้อื่นเพื่อให้ห้องเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัย

นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่ากิจกรรมเพิ่มเติมเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งควรเป็นกิจกรรมในรูปแบบการบูรณาการกับรายวิชาหรือเรื่องราวต่าง ๆ โดยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า กิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งควรมีการนำไปใช้กับครูผู้สอนก่อน เพื่อให้ครูเกิดความรู้ใหม่และเข้าใจในการนำไปใช้จริง ควรทำโปรแกรมป้องกันการกลั่นแกล้งโดยร่วมกับนักจิตวิทยาในการสร้างระบบเฝ้าระวัง ให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลสำหรับนักเรียนที่มีปัญหา และการสร้างกลุ่มไฝ่ดีให้นักเรียนผลักดันกันทำกิจกรรมสร้างสรรค์ และควรสร้างความเป็นตัวตนให้กับนักเรียน ให้เกิดความเคารพและภาคภูมิใจในตนเอง เห็นว่าตนเองมีคุณค่าด้วยการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก โดยเริ่มจากครอบครัวและโรงเรียน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การประเมินและนำเสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินและนำเสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยการวิจัยตอนที่ 1 และตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สถานการณ์การกลั่นแกล้งและแนวคิดในการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกัน

การกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์ และวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็น นำมาสรุปเชื่อมโยงและวิเคราะห์กับแนวคิด ทฤษฎี และหลักการ เพื่อสังเคราะห์เป็นร่างแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา และนำร่างแนวทางที่พัฒนาขึ้นไปประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบกับกลุ่มผู้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ จากนั้นจึงนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาเพื่อนำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา ดังนี้

2.1) โครงสร้างแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

หลักการและจุดมุ่งหมายของกิจกรรม คือ การใช้กิจกรรมศิลปะเพื่อเป็นสะพานเชื่อม (Entry Point) ในการสื่อสารอารมณ์และความรู้สึกภายในของผู้เรียน ผ่านการแสดงออกและถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) มีความเคารพและมีเจตคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น (Respect) มีความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy) อันจะนำไปสู่การป้องกันการกลั่นแกล้งกันของผู้เรียน การจัดกิจกรรมจะต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการสังเกต เข้าใจ และฝึกควบคุมอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง โดยการใช้คำถามปลายเปิดในกิจกรรม ให้นักเรียนสะท้อนอารมณ์ ระบายความรู้สึก แสดงออกทางศิลปะ สะท้อนคิดอย่างสร้างสรรค์ และการยอมรับความเห็นผู้อื่น รวมถึงการกิจกรรมกลุ่มเพื่อการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ผ่านการให้ข้อมูลย้อนกลับและการเสริมแรงทางบวก

ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของกิจกรรม: เนื้อหาสาระการเรียนรู้ของกิจกรรมเป็นไปตามหลักสูตรการเรียนการสอน เชื่อมโยงบูรณาการหลักสูตรกับประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ โดยยกกรณีศึกษา (Case study) หรือกำหนดสถานการณ์ (Situation) ให้ผู้เรียนสามารถคิดโยงความสัมพันธ์ (Relational Thinking) กับเรื่องราวหรือสถานการณ์ในชีวิตประจำวันของตนเองได้ เช่น ประเด็นเกี่ยวกับความแตกต่างหลากหลาย ความงามที่แตกต่าง โดยให้นักเรียนได้สะท้อนความคิด มุมมองของตนเอง และการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้: กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนวิธีคิดให้นักเรียนเคารพ และมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง โดยครูเป็นแบบอย่างที่ดี ครูต้องสังเกต

นักเรียน เข้าใจความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน และมอบหมายงานที่เหมาะสมกับนักเรียนให้เกิด ความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า โดยกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 5 กระบวนการ คือ

- 1) การรับรู้ข้อมูล (Recognition) การรับรู้ข้อความรู้ การสังเกต และเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง โดยผู้สอนใช้คำถามปลายเปิดเพื่อถามอารมณ์ความรู้สึกของ นักเรียน
- 2) การปลดปล่อย (Release) การระบาย แสดงออกความรู้สึก และปฏิบัติสร้างสรรค์งาน ศิลปะที่หลากหลาย โดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ทั้งรูปแบบของการทำกิจกรรม เดี่ยวและกิจกรรมกลุ่ม
- 3) การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Relationship) การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยการทำงานกลุ่ม การช่วยเหลือ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
- 4) การสะท้อนคิด (Reflection) การสะท้อนคิดของตนเอง การวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ ประเมินผลงานศิลปะของตนเอง และการได้รับข้อมูลย้อนกลับจากผู้สอน
- 5) การเสริมแรงทางบวก (Reinforcement) การได้รับการเสริมแรงทางบวกจากผู้สอน ตลอดการทำกิจกรรม

ด้านสื่อและอุปกรณ์การจัดกิจกรรม: สื่อและอุปกรณ์การจัดกิจกรรมสามารถใช้อุปกรณ์ ศิลปะทั่วไปที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้และกิจกรรม โดยจะต้องมีความหลากหลาย เหมาะสมกับช่วงชั้น และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน อาจมีการจัดทำสื่อประกอบการเรียนรู้นอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียนโดยการทำเป็นลักษณะของเกม ทำทายและกระตุ้นความคิดของ นักเรียน ให้เห็นผลกระทบของการกลั่นแกล้งรังแก และเชื่อมโยงกับชีวิต

ด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการจัดกิจกรรม: บรรยากาศและสภาพแวดล้อมการจัด กิจกรรมต้องเป็นบรรยากาศเชิงบวก สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้ห้องเรียน เป็นพื้นที่ปลอดภัย เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และทำทายความคิดของนักเรียน โดยการจัด บรรยากาศและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ

- 1) ผู้สอนจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับผู้เรียน ทั้งด้านปัญญา อารมณ์ และพฤติกรรม
- 2) ควรเปิดกว้าง กระตุ้นความคิด สนุกสนาน ให้อิสระในการเรียนรู้และการสร้างสรรค์งาน
- 3) ควรกำหนดกติกาในชั้นเรียนให้นักเรียนเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นและแสดงความ คิดเห็นอย่างสร้างสรรค์

4) ผู้สอนจะต้องให้ข้อมูลย้อนกลับและการเสริมแรงทางบวก

ด้านการประเมินผลการเรียนรู้: การประเมินผลการเรียนรู้ควรให้นักเรียนได้สะท้อนความคิดความรู้สึกในระหว่างการทำกิจกรรม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและประเมินผลงานศิลปะของตนเองและของเพื่อนร่วมชั้น กำหนดกติกาให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นโดยไม่ล้อเลียนผู้อื่น โดยครูจะต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ (Rubrics) ที่มีความหลากหลาย โดยอาจแบ่งการประเมินผลการเรียนรู้ออกเป็น 3 ประการ คือ

- 1) ประเมินพฤติกรรม การแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
- 2) ประเมินผลงาน เป็นการประเมินเนื้อหาและองค์ประกอบของผลงาน โดยตัวผู้เรียน เพื่อนร่วมชั้น และครูผู้สอน
- 3) ประเมินความสำเร็จ เป็นการประเมินในสิ่งที่ผู้เรียนทำได้ดี หรือที่ทำได้ถนัด

ด้านปัจจัยสนับสนุนการจัดกิจกรรม: การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งจะต้องมีปัจจัยสนับสนุน ดังนี้

1) ความเข้าใจที่มีต่อผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ประการ คือ 1) ธรรมชาติของผู้เรียน (Nature) เป็นเรื่องของสภาพร่างกาย ระดับฮอร์โมน เป็นต้น 2) การอบรมเลี้ยงดู (Nurture) การดูแลและอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และ 3) วุฒิภาวะ (Mature) การศึกษาเล่าเรียนเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมด้านอารมณ์

2) ครูจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี เปิดกว้างให้ผู้เรียนสามารถสะท้อนคิด กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ให้ข้อมูลย้อนกลับและการเสริมแรงทางบวก และแยกคุยเป็นรายบุคคลกับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ

3) โรงเรียนและหน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ สร้างระบบเฝ้าระวัง สร้างกลุ่มและเครือข่ายเด็กดี นักจิตวิทยาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม

4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกรายวิชาควรร่วมมือกันสอดแทรกความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา ผลกระทบ และการป้องกันการกลั่นแกล้ง

5) ครอบครัวต้องให้ความร่วมมือในการดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน ผู้ปกครองจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี

2.2) ผลการประเมินแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ผู้วิจัยได้นำแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษานำเสนอต่อครูทัศนศิลป์ ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และผู้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ จำนวน 59 คน เป็นตัวอย่างที่ได้จากการเลือกแบบอาสาสมัคร (Voluntary Selection) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง โดยผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาพบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของแนวทางโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$) และผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) โดยผลการประเมินกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) ส่วนความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$)

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา แบ่งเป็น 2 ประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ 1) การศึกษาสถานการณ์และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์ และ 2) ข้อเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

1) ผลการศึกษาสถานการณ์และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์

จากการศึกษาสถานการณ์การกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาจากการสัมภาษณ์ครูทัศนศิลป์สามารถสรุปได้ว่า สถานการณ์การกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่มีรูปแบบการกลั่นแกล้งทางร่างกาย มีการกีดกันออกจากกลุ่ม การพูดล้อเลียนเพื่อความขบขัน และการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์แล้วมาทะเลาะกันต่อที่โรงเรียน สอดคล้องกับศูนย์การต่อต้านการกลั่นแกล้งรังแกแห่งชาติ ประเทศออสเตรเลีย (Alannah & Madeline Foundation,

2019) ที่แบ่งพฤติกรรมการกลั่นแกล้งออกเป็น 4 ประเภท คือ การกลั่นแกล้งทางร่างกาย วาจา สังคม และไซเบอร์ โดยการกลั่นแกล้งส่วนใหญ่เป็นการล้อเลียนเพื่อความขบขันมีเนื้อหาเกี่ยวกับรูปร่าง หน้าตา เพศสภาพ หรือปมด้อยของผู้อื่น นักเรียนที่กลั่นแกล้งผู้อื่นส่วนใหญ่ต้องการเรียกร้องความสนใจ รู้สึกว่าตนเองไม่มีความสำคัญเนื่องจากปัญหาทางครอบครัว ส่วนนักเรียนที่ถูกกลั่นแกล้งส่วนใหญ่จะเป็นคนที่เก็บตัว ไม่กล้าแสดงออก กลุ่มเพศที่สาม และนักเรียนที่มีพัฒนาการช้า สอดคล้องกับรายงานของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ที่พบว่า ประเทศไทยมีสถิติเด็กถูกกลั่นแกล้งรังแก ในสถานศึกษาปีละกว่า 600,000 คน จัดอยู่ในอันดับที่ 2 ของโลก โดยนักเรียนในกลุ่มที่มีครอบครัวที่ใช้ความรุนแรง หรือป่วยเป็นโรคทางจิตเวช มักจะเป็นผู้รังแก ส่วนนักเรียนในกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการถูกรังแกสูงคือ กลุ่มที่มีพัฒนาการช้า เด็กพิเศษ หรือกลุ่มเพศทางเลือก (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 12 ตุลาคม 2561)

จากผลการวิเคราะห์แนวคิดในการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาจากการสัมภาษณ์ครูทัศนศิลป์สามารถสรุปได้ว่า ครูทัศนศิลป์ส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการให้ทำงานกลุ่ม เพื่อฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเนื้อหาสาระการเรียนรู้จะสอดแทรกเรื่องความสวยงามที่แตกต่างกันและการฝึกวิจารณ์ผลงานศิลปะ ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนการสอนควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถพูดคุย แสดงความคิดเห็น ตั้งคำถาม ฝึกปฏิบัติสร้างสรรค์งานศิลปะที่หลากหลาย และผู้เรียนมีส่วนร่วม กำหนดประเด็นตามที่สนใจทั้งการทำกิจกรรมเดี่ยวและกิจกรรมกลุ่ม

โดยครูทัศนศิลป์เห็นว่ากิจกรรมศิลปะมีประโยชน์ต่อการป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียน เนื่องจากศิลปะมีรูปแบบที่หลากหลาย สามารถสอดแทรกเนื้อหาที่ช่วยเปิดมุมมองและแนวคิดใหม่ ๆ เห็นความแตกต่างของความสนใจของตนเองและผู้อื่น ซึ่งการใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะประเภทต่าง ๆ เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความสงบในจิตใจ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ของตนเอง เกิดทักษะทางสังคม และสร้างความตระหนักรู้ในตนเอง การรับรู้ความสามารถของตนเอง รวมถึงการปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ (Coholic, 2011)

2) ข้อเสนอแนะทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ข้อเสนอแนะทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาเกิดจากการสังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร การศึกษาสถานการณ์การกลั่นแกล้งของนักเรียนในปัจจุบัน และการศึกษาแนวทางที่ควรจะเป็นในอนาคต ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันสถานการณ์การกลั่นแกล้งของนักเรียนมีการกลั่นแกล้งทั้งทางร่างกาย การกีดกันออกจากกลุ่ม และการพูดล้อเลียนเพื่อความขบขัน ซึ่งนักเรียนที่กลั่นแกล้งผู้อื่นส่วนใหญ่จะต้องการเรียกร้องความสนใจ ส่วนนักเรียนที่ถูกกลั่นแกล้งส่วนใหญ่จะเป็นคนที่เก็บตัว ไม่กล้าแสดงออก การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาจึงกำหนดหลักการและจุดมุ่งหมายของกิจกรรมโดยใช้กิจกรรมศิลปะเป็นสะพานเชื่อมในการสื่อสารอารมณ์และความรู้สึกภายในของผู้เรียน ผ่านการแสดงออกและถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะ สอดคล้องกับปรัชญาศิลปะที่ว่า ศิลปะเป็นวิถีทางในการแสดงออก ทั้งความรู้สึก แนวคิด และการรับรู้ โดยครูผู้สอนจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความรู้สึกออกมาเป็นผลงานศิลปะ (Michael, John Arthur, 1983)

หลักการของแนวทางมุ่งเน้นการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) ความเคารพและมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง การใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะประเภทต่าง ๆ เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความสงบในจิตใจ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ของตนเอง เกิดทักษะทางสังคม และสร้างความตระหนักรู้ในตนเอง การรับรู้ความสามารถของตนเอง รวมถึงการปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ (Coholic, 2011) ซึ่งหลักการของแนวทางยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy) จะนำไปสู่การป้องกันการกลั่นแกล้งรังแกกันของผู้เรียน สอดคล้องกับ Eisenberg (2007) ที่กล่าวว่า ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเอื้อสังคม (Prosocial) ซึ่ง Spinrad, T. L., & Eisenberg, N. (2014) กล่าวว่า ความสามารถในการตอบสนองผู้อื่นอย่างเหมาะสมมีความสำคัญต่อพัฒนาการเด็ก การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพจะเพิ่มทักษะการเข้าสังคมของเด็กทั้งความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นและพฤติกรรมเอื้อสังคม สอดคล้องกับ Ozcan, Bilgin, & Eracar (2011) ที่พบว่า การแสดงออกทางศิลปะประเภทต่าง ๆ สามารถพัฒนาความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่นให้แก่เด็กนักเรียนได้ ด้วยเหตุนี้การใช้กิจกรรมศิลปะจึงสามารถสร้างความตระหนักรู้ในตนเอง และพัฒนาความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่การป้องกันการกลั่นแกล้งรังแกกันของนักเรียน

การจัดกิจกรรมจะต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการสังเกต เข้าใจ และฝึกควบคุมอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง โดยการใช้คำถามปลายเปิดในกิจกรรม ให้นักเรียนสะท้อนอารมณ์ ระบายความรู้สึก แสดงออกทางศิลปะ การสะท้อนคิดอย่างสร้างสรรค์ และการยอมรับความเห็นผู้อื่น ผ่านการให้ข้อมูลย้อนกลับและการเสริมแรงทางบวก โดยมีการกิจกรรมกลุ่มเพื่อการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ดังงานวิจัยของสริตา เจือศรีกุล (2559) ที่พบว่า ศิลปะมีบทบาทเป็นสื่อการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และแรงจูงใจในการเรียนรู้ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันของนักเรียน สอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน (Learning to live together) เป็นการเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน หลักการประชาธิปไตย มีความเข้าใจและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (The four pillars of learning) (UNESCO, 2016)

เนื้อหาสาระการเรียนรู้ของกิจกรรมเป็นไปตามหลักสูตรการเรียนรู้ เชื่อมโยงบูรณาการหลักสูตรกับประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ โดยยกกรณีศึกษา (Case study) หรือกำหนดสถานการณ์ (Situation) ให้ผู้เรียนสามารถคิดโยงความสัมพันธ์ (Relational Thinking) กับเรื่องราวหรือสถานการณ์ในชีวิตประจำวันของตนเองได้ สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2556) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาจะต้องพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ โดยสิ่งที่เรียนจะต้องเชื่อมโยงกับสังคม (Social relevance) การเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและพัฒนาผลงานด้วยตนเองให้มากที่สุด ซึ่งการให้ผู้เรียนได้คิดเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st century skills, 2010) ที่ว่า ศิลปะให้โอกาสและประสบการณ์แก่ผู้เรียนในการทำความเข้าใจโลก ด้วยการสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีการแสดงออกทางด้านวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย ศาสนา และวิถีชีวิต นอกจากนี้ ศิลปะยังทำให้เกิดความเข้าใจชนชาติและวัฒนธรรมอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนามุมมองที่แท้จริงที่มีต่อโลก

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนวิธีคิดให้นักเรียนเคารพ และมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง โดยครูต้องสังเกตนักเรียน เข้าใจความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน และมอบหมายงานที่เหมาะสมกับนักเรียนให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า โดยการสังเกต และเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง ดังที่กระทรวงศึกษา (2552) กำหนดว่า ครูผู้สอนต้องวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อนำข้อมูลไปใช้วางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

และพัฒนาการทางสมอง สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาสมองในการเรียนการสอนของ Caine and Caine (1990) ที่กล่าวว่า อารมณ์ความรู้สึกมีความสำคัญต่อแบบแผนการเรียนรู้ ผู้สอนต้องมีความเข้าใจอารมณ์และทัศนคติของผู้เรียน โดยการจัดการเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสม ผู้สอนใช้คำถามปลายเปิดเพื่อถามอารมณ์ความรู้สึกของนักเรียน การระบายความรู้สึกและปฏิบัติสร้างสรรค์งานศิลปะที่หลากหลาย การสะท้อนคิด วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ ประเมินผลงานศิลปะของตนเองและผู้อื่นโดยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันการได้รับข้อมูลย้อนกลับและการเสริมแรงทางบวกจากผู้สอนตลอดการทำกิจกรรม ซึ่งกระบวนการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับขั้นตอนการทำศิลปะบำบัด (ทวิศักดิ์ สิริรัตน์เรขา, 2550) ด้วยการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้บำบัดกับผู้รับการบำบัด การค้นหาและวิเคราะห์ปัญหา การทบทวนประสบการณ์ และการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง โดยศิลปะบำบัดแบบกลุ่มเป็นการเปิดโอกาสให้มีการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ผลัดกันทำกิจกรรม เรียนรู้การช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม ให้การยอมรับผู้อื่น และได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ดังนั้นการทำศิลปะบำบัดจึงมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจในตนเองและสร้างความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่การลดพฤติกรรมก้าวร้าวและการกลั่นแกล้งรังแก เพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการเรียนรู้สำหรับทุกคน ดังที่ศูนย์วิจัย Injury prevention มหาวิทยาลัยไอโอวา สหรัฐอเมริกา ได้จัดกิจกรรมการป้องกันการกลั่นแกล้งโดยใช้ศิลปะเป็นฐาน (Art-based bullying prevention activities) โดยใช้กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างวัฒนธรรมการไม่ใช้ความรุนแรง ฝึกความอดทน และความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (The University of Iowa Injury Prevention Research Center, 2019)

สื่อและอุปกรณ์การจัดกิจกรรมสามารถใช้อุปกรณ์ศิลปะทั่วไปที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้และกิจกรรม โดยจะต้องมีความหลากหลาย เหมาะสมกับช่วงชั้น และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน อาจมีการจัดทำสื่อประกอบการเรียนรู้นอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียนโดยการทำเป็นลักษณะของเกม ทำทายและกระตุ้นความคิดของนักเรียน ให้เห็นผลกระทบของการกลั่นแกล้งรังแกและเชื่อมโยงกับชีวิต โดยบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการจัดกิจกรรมต้องเป็นบรรยากาศเชิงบวก สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้ห้องเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัย เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และทำทายความคิดของนักเรียน ดังที่ Bandura (1994) กล่าวว่า โรงเรียนเป็นสถานที่ปลูกฝังการรับรู้ความสามารถของตนเองทางปัญญา ด้วยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวกเพื่อจูงใจและเสริมสร้างการพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาของนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Vanada (2016) ที่พบว่า ชั้นเรียนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะมีผลกระทบทางบวกต่อ

ความนับถือตนเองของผู้เรียน ซึ่งการรับรู้ความสามารถของตนเองจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อพัฒนาการของผู้เรียน สนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้บทบาทหน้าที่ในการเป็นสมาชิกของสังคม (Stephen Hyman, 2012) จึงมีความสำคัญต่อการสร้างความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) ของผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลให้สามารถป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนได้ โดยการประเมินผลการเรียนรู้ควรให้นักเรียนได้สะท้อนความคิดความรู้สึกในระหว่างการทำกิจกรรม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและประเมินผลงานศิลปะของตนเองและของเพื่อนร่วมชั้น กำหนดกติกาให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นโดยไม่ล้อเลียนผู้อื่น โดยครูจะต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ (Rubrics) ที่มีความหลากหลาย

ปัจจัยสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งจะต้องมีความเข้าใจที่มีต่อผู้เรียน ทั้งธรรมชาติของผู้เรียน การอบรมเลี้ยงดู และวุฒิภาวะ สอดคล้องกับ ศรีเรือน แก้วกังวาน (2549) ที่กล่าวว่า คุณภาพของความคิดของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับคุณภาพทางสมอง พันธุกรรม และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ โดยครูจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี เปิดกว้างให้ผู้เรียนสามารถสะท้อนคิด กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ให้ข้อมูลย้อนกลับและการเสริมแรงทางบวก และแยกคู่เป็นรายบุคคลกับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งครอบครัว โรงเรียน และหน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ จะต้องร่วมมือกันในการดูแลเอาใจใส่ผู้เรียน สร้างระบบเฝ้าระวัง และมีส่วนร่วมในการป้องกันการกลั่นแกล้งของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) การนำแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาไปใช้ ควรมีการปรับรูปแบบของกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัยและระดับชั้น
- 2) การนำแนวทางไปใช้ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงประสบการณ์ส่วนบุคคลของผู้เรียน ทั้งด้านพื้นฐานครอบครัว เพศสภาพ และบุคลิกภาพของผู้เรียน เป็นต้น
- 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางในแต่ละครั้ง ควรมีการเพิ่มระดับของเนื้อหา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ เคารพตนเอง และมีความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนและเนื้อหาการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) จากการวิจัยพบว่า การสร้างความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีความสำคัญต่อการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2) เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา จึงควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนา กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้ง สำหรับผู้เรียนในระดับการศึกษาที่แตกต่างออกไป